

KS. KAZIMIERZ RULKA

WYSTAWA POŚWIĘCONA MIKOŁAJOWI KOPERNIKOWI W SEMINARIUM DUCHOWNYM WE WŁOCŁAWKU

Jubileusz kopernikowski zmobilizował także Seminarium Duchowne we Włocławku do uczczenia naszego rodaka, który według świadectwa tradycji uczęszczał do tutejszej szkoły katedralnej. Wyraziło się to w zorganizowaniu 18 marca 1973 r. akademii poświęconej Kopernikowi, na której ks. prof. dr Stanisław Librowski wygłosił referat pt. *Tradycje kopernikowskie Włocławka*. Wystawa ilustrująca życie i działalność polskiego astronoma (firmowana przez Bibliotekę Seminarium Duchownego we Włocławku) była uzupełnieniem tej uroczystości.

Ekspozycja została urządzona na korytarzu I piętra we frontowym gmachu Seminarium Duchownego przed 18 marca i trwała do końca czerwca 1973 r. Ekspozaty prezentowano w specjalnych oszklonych gablotach wystawowych (użyto 11 takich gablot).

Wystawa została zrealizowana według uprzednio ułożonego planu: 1) czasy, środowisko i życie, 2) podobizny, 3) dzieła, 4) działalność, 5) myśl kopernikowska, 6) przeciwnicy i zwolennicy (2 gabloty), 7) Kopernik w literaturze i sztuce, 8) jubileusze kopernikowskie, 9) Kopernik a Włocławek. Ponieważ przy planowaniu ekspozycji przyjęto założenie, aby napisy informacyjne ograniczyć do koniecznego minimum, wyżej wymienione tytuły nie zostały umieszczone na gablotach. Urządzający bowiem wystawę sądził, że ekspozaty powinny mówić same za siebie. Uzupełniono zatem jedynie elementy opisu bibliograficznego, jeżeli nie można ich było uwidocznnić przez otworzenie książki na odpowiedniej stronie.

Przy wyborze pozycji na wystawę korzystano z *Bibliografii kopernikowskiej* H. Baranowskiego (Warszawa 1958), która wykazuje produkcję piśmienniczą na interesujący nas temat do 1955 roku włącznie (stanowi też ona jeden z wystawionych przedmiotów).

Materiał wystawowy stanowiły w głównej mierze książki ze zbiorów Biblioteki Seminaryjnej im. Księży Chodyńskich we Włocławku. Część pozycji wypożyczono od osób prywatnych: ks. prał. J.P. Grajnera i ks. prał. J. Oświecińskiego. Uzupełnieniem tego zasobu były numery czasopism, pocztówki, znaczki pocztowe, fotokopie oraz plansze z odpowiednimi napisami. O oprawę dekoracyjną zadbali klerycy Seminarium.

Wystawę otwierała specjalna tablica informacyjna, w pierwszej zaś gablocie umieszczono kilka napisów-haseł (T. Peipera, motto Kopernika, dwa wyjątki z *Listu dedykacyjnego*).

Pozycje wystawione w następnej nawiązywały do środowiska czasów współczesnych Kopernikowi. Oto niektóre z nich: K. Górskiego *Dom i środowisko rodzinne Mikołaja Kopernika* (Toruń 1968), M. Boguckiej *Ziemia i czasy Kopernika* (Wrocław 1972), Z. Nowaka *Kultura umysłowa Prus Królewskich w czasach Kopernika* (Toruń 1972), J. Adamczewskiego *Polskie miasta Kopernika* (Warszawa 1972) oraz *Mikołaj Kopernik i jego epoka* (Warszawa 1972), szkic historyczny

J. Remera pt. *Toruń* (Toruń 1962), a także zbiór pocztówek z reprodukcjami widoków miast (z XVI w.), w których żył i działał Kopernik.

Z życiorysów M. Kopernika na uwagę zasługuje jeden z najstarszych opublikowany w *Scriptorum Polonicorum Hekatontas* S. Starowolskiego (Frankfurt 1625 s. 83—84). Z innych dawnych biografii naszego rodaka wystawiono opracowania autorstwa D. Szulca (Warszawa 1855), C. Flammariona w przekładzie F. Sulimierskiego (Warszawa 1873), I. Polkowskiego (Gniezno 1873) oraz A. Zdawnowicza w *Rysie dziejów literatury polskiej* (t. 1. Wilno 1874 s. 576 nn.).

Trzecia gabłota zawierała reprodukcje (z książek i czasopism) podobizn M. Kopernika. Wokół artykułu S.R. Brzostkiewicza *Jak wyglądał Kopernik* (Urania. R. 44: 1973 s. 51 n.) ułożono portrety według wyobrażeń kilku nieznanych artystów z XVI w., T. Stimmera, M. Bacciarellego i innych.

Z kolei uwidoczniono wydania dzieł Kopernika. Z racji braku w zbiorach Biblioteki Seminaryjnej wcześniejszych przedruków *De revolutionibus* umieszczono tu jedynie reprodukcje kart tytułowych wydań z XVI i XVII wieku, nad gabłotą zaś umieszczono na planszy wykaz wszystkich ważniejszych, całościowych i fragmentarycznych, edycji tego pomnikowego dzieła. Miejsce centralne zajmowało piękne wydanie warszawskie z tekstem łacińskim i tłumaczeniem polskim z 1854 r. Nie pominięto też przedruku księgi I z roku 1953 (Warszawa). Natomiast odbicie facsimilowe w pierwszym tomie *Dzieł wszystkich* dotarło do Biblioteki Seminaryjnej dopiero po zorganizowaniu wystawy. O zainteresowaniach filologicznych Kopernika zaświadczał przekład z greckiego na łacinę *Listów* Teofilakta Symokatty (Warszawa 1953), a z innych ważniejszych prac udało się wyeksponować *Sposób urzędzenia monety* (Wybór pism. Kraków 1926).

O różnorodnej działalności Mikołaja Kopernika informowały opracowania: J. Czyńskiego *Kopernik et ses travaux* (Paris 1847), *Spicilegium Copernicanum* (Braunsberg 1873), *Nowe materiały do działalności publicznej Mikołaja Kopernika z lat 1512—1537* zebrane i wydane przez M. Biskupa (Warszawa 1971), *Działalność publiczna Mikołaja Kopernika* tego samego autora (Toruń 1971) oraz inna praca tegoż napisana wspólnie z J. Dobrzyckim pt. *Mikołaj Kopernik — uczonego i obywatel* (Warszawa 1972), szkice monograficzne kilku autorów sygnowane ogólnym tytułem *Mikołaj Kopernik* (Warszawa 1965), E. i P. Rybków *Kopernik — człowiek i myśl* (Warszawa 1972), a także album pn. *Świat Kopernika*.

W szóstej gablocie wyłożono te pozycje, które ukazują myśl Kopernika, ze szczególnym uwzględnieniem jego wkładu do astronomii. Tło stanowiły dawniejsze i nowsze opracowania przedstawiające całościowo teorię astronomiczną. O wkładzie Kopernika do tej dziedziny wiedzy informowały bezpośrednio: J.R. Ravetza *Astronomia i kosmologia w dziele Kopernika* w przekładzie J. Dobrzyckiego (Wrocław 1965), J. Dobrzyckiego *Astronomia przedkopernikowska* (Toruń 1971), C. Iwaniszewskiej *Astronomia Mikołaja Kopernika* (Toruń 1971), B. Bienkowskiej *Kopernik i heliocentryzm w polskiej kulturze umysłowej do końca XVIII wieku* (Wrocław 1971), T. Przyppkowskiego *Z dziejów myśli kopernikowskiej* (Warszawa 1972) oraz E. Rybki *Cztery wieki rozwoju myśli kopernikowskiej* (Warszawa 1972).

Dwie następne gabłoty poświęcone były przyjęciu myśli kopernikowskiej w świecie. W pierwszej wokół artykułu S.R. Brzostkiewicza pt. *Potępienie i tryumf* (Urania. R. 43: 1972 s. 332 nn.) ułożono na planszach wypowiedzi M. Lutra, G. Galilei i G. Bruno odnoszące się do teorii heliocentrycznej. Deklaracje te uzupełniały książki: G. Galilei *Dialog o dwu najważniejszych układach świata Ptolemeuszowym i Kopernikowym* (Warszawa 1962) oraz *Giordano Bruno przed trybunałem inkwizycji* (akta procesu w przekładzie W. Zawadzkiego. Warszawa 1953).

Plansze z podobiznami kontynuatorów myśli kopernikowskiej i reprodukcje kart tytułowych najważniejszych ich dzieł stanowiły materiał ekspozycyjny ósmej gabloty. Widzieliśmy wśród nich J. Brożka (XVII w.), J. Keplera (1571—1630), I. Newtona (1642—1727), M.W. Łomonosowa (1711—1765), B. Fontenelle'a (1657—1757), J. Heweliusza (1611—1687), S. Lubienieckiego (1623—1657) oraz J. Śniadeckiego (1756—1830).

Kopernik w literaturze i sztuce — tak można zatytułować następną gablotę. Wystawiono w niej powieści (M. Smolarskiego *Pierścień z Apollinem* i *Światło nad księgami*, M.H. Morstina *Kłós panny*, L. Turkowskiego *Ziemia i niebo*, J. Broszkiewiczza *Samotny podróżny*), programy widowisk teatralnych, reprodukcje obrazów (A. Lessera, J. Matejki), fotosy z filmu *Kopernik* (reż. Cz. i E. Petelscy), wykaz utworów muzycznych skomponowanych specjalnie na obecny jubileusz, zbiór znaczków pocztowych i fotografie pomników.

Jedną gablotę poświęcono też jubileuszom kopernikowskim. Zaznaczono w niej jedynie te ostatnie: rok 1953 i 1973. Przez odpowiednio dobrane informacje starano się ukazać rozmiary uroczystości jubileuszowych na całym świecie. Wyrazem zainteresowania kół kościelnych był list ojca św. Pawła VI do prymasa Polski S. Wyszyńskiego w związku z inauguracją Międzynarodowego Roku Kopernikowskiego.

Na koniec znalazł swój wyraz patriotyzm lokalny, starano się bowiem ukazać związki Kopernika z Włocławkiem. Tradycja implikuje mu pobyt w Katedralnej szkole włocławskiej. Taki pogląd reprezentowali m. in. S. Chodyński (*Szkola katedralna włocławska*. Włocławek 1900), M. Morawski (*Monografia Włocławka*. Włocławek 1933) i Z. Arentowicz (*Włocławek*. Włocławek 1937). Kopernikowi przypisywany jest także zegar słoneczny na południowej ścianie katedry, który uwidocznił się na specjalnym fotogramie. Wszystkie te ekspozyty mają swoją wymowę, ale czy stanowią one wystarczającą podstawę do tradycji kopernikowskich Włocławka?